KULCSÁR ISTVÁN

A CSALÁSI HÁZ

SZENT ANTAL TÖRTÉNETEIBŐL

Garbóca Aranka szegről-végről a miniszterhelyettes rokona volt. A magas állású férfiú és Aranka édesapja valaha ápolták is a másodunokatestvéri kapcsolatokat, de a papa halála után e kötelékek teljesen meglazultak.

Aranka sohasem próbálta meg felhasználni szocialista összeköttetését. Unokanagybátyja — elvi ember lévén — maga sem lett volna erre kapható. Hősnőnk életrajzát vizsgálva feltűnhet ugyan, hogy 1945 után ott találjuk a műegyetem első nőnemű hallgatói között, ám ez senkit se tévesszen meg. Nemcsak azért, mert akkoriban még a rokon sem volt miniszterhelyettes, hanem azért sem, mert a női emancipáció ama Sturm und Drang-korszakában a szoknya egyenesen ajánlólevélnek számított az egyetemi felvételeknél.

A mérnöknő életének protekciómentes folyását mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy tizenhat évi egy helyben való és nem is rossz munka után még mindig ugyanabban a kis üzemmérnöki beosztásban dolgozott, ahova közvetlenül az egyetem után került. A gyár vezetői nem tettek vele kivételt: éppen csak annyira viselték a szívükön az előléptetését és a fizetésének emelését, akár a többi nődolgozóét.

Ezzel persze még nem adtam választ arra a kérdésre, hogy miért maradt meg Aranka hajadonnak. Igaz, az albérleti szoba és a közepes fizetés egyetlen házasságszédelgőt sem ébreszt tettvágyra, de hát állítólag vannak még szerelmes természetű, önzetlen fiatalemberek. Aranka pedig kedves volt, módjával csinos is, feltétlenül értelmes, tűrhetően zongorázott és két idegen nyelven beszélt. Ennek ellenére a fiúk legfeljebb csak mint jópajtást tartották számon.

Talán a mérnöknő nevében levő öt komor A betű ijesztette el a férfiakat. Legalábbis eleinte. Később ugyanis a férjhezmenés már oly mértékben uralta el gondolatvilágát, hogy azt egyszerűen nem lehetett nem észrevenni, és akkor már alighanem ez riasztotta el tőle a számba jőhető jelölteket.

Mire elérte a harmadik X-et, Arankának már tekintélyes summát sikerült összegyűjtenie, amit hozományként tartogatott a takarékpénztárban. Ebben az időben merült fel életében Döme, az első és utolsó esély. Ha a leányzó ekkor fordul hozzám, jutányosan megcsináltam volna, hogy a fiatalember záros határidőn belül vezesse a házasságkötő terembe.

Aranka azonban könnyelmű és magabiztos volt még, s azt hitte, hogy csoda nélkül is férjhez mehet. A rajongásig szerette Döméjét, annál is inkább, mivel az fölöttébb szolíd férfinek tűnt: egy csöpp italt sem vett a szájába, életében nem járt lóversenyen, s az alsót sem tudta megkülönböztetni a királytól.

Döme csak evett. De azt nagyon. Nem ínyenc, hanem víziló módjára.

Egy ízben például, amikor Aranka libát sütött, a nagy étkű vőlegény egy ültő helyében fölfalta az egész szárnyast, megivott rá egy üveg ásványvizet,

azután megkérte menyasszonyát: ugyan nem ütne-e össze még hamarjában tizenkét tojásból rántottát?

A mérnöknő szerette vőlegényének a hasát is, és igyekezett azt a legjobb tudása szerint újra- és újratölteni. Erre persze már nem tellett a szerény fizetésből, de hát mi végre való a megtakarított pénz? A leendő haspókné egyre sűrűbben fordult meg az OTP-ben, hogy kisebb-nagyobb összegeket vegyen ki a takarékkönyvéből.

Egy napon megdöbbenve észlelte, hogy a korábban tartalmas és olvasmányos könyvecskében már csak olyan nullák maradtak, amelyek előtt más szám nem áll. Vőlegénye annak rendje és módja szerint felette az egész hozományát.

És itt derült ki, hogy Döme mégics csak közönséges házasságszédelgő: amikor menyasszonyától a megszokott borjúláb helyett mindössze egy szomorú mosolyt kapott vacsorára, fejébe csapta a kalapját, és korgó gyomorral távozott. Egyszer és mindenkorra.

Hosszú hetek múltak el, amíg Aranka felocsúdott az étel rabjának elvesztéséből, és feltette, hogy jövőjét most már szilárdabb alapokra helyezi. Elhatározta, hogy ezentúl nem általában fog hozományra gyűjteni, hanem összespórol magának egy családi házra valót, és felépíti azt a kis otthont, amelynek már a neve is mutatja, hogy csak a férj hiányzik belőle. Ha pedig meglesz a ház, majd csak lesz ura is.

Kivált, ha én megkönyörülök rajta. Garbóca mérnöknő egy szívrepeső fohászban felajánlotta, hogy ha közreműködöm álma valóra váltásában, akkor a családi ház belépését követő esztendő elején esedékes nyereségrészesedésének teljes összegét perselyembe dobja.

És mert a korosodó hajadon ismerte jelszavamat — segíts magadon, és Szent Antal is megsegít —, nem várta ölbe tett kézzel csodát. Havonta kétszer felkereste a takarékpénztárt, hogy a mozin, fagylaltón, rúzson, italokon és férfiakon elspórolt illeték- és prémiumtöredékeit könyvecskéjében elhelyezze.

Egy évtized elmúltával (amiből könnyű kiszámítani, hogy védencem közben a negyedik X-en is áthágott) Aranka úgy találta, hogy összegyűlt pénzéből immár kitelnék a családi ház fele. Egy nap szabadságot kért üzemében, hogy a létesítmény másik felének meghitelezése tárgyában felkereshesse az Országos Takarékpénztár kerületileg illetékes fiókját.

A derék ügyfél — mert amint belépett a forgóajtón, itt mindenki azzá lett — nem is sejtette, hogy nap nap után micsoda ádáz csaták mennek végbe ebben a pénzintézeti fiókban. Aranka is csak a felszínt ismerte: az üvegkalitkákat, amelyekben előzékeny férfiak és nők tárgyalnak a felekkel, és azt az ugyancsak üvegfala miatt akváriumnak csúfolt tömegszállást, ahol egymás hegyén-hátán csattognak-kattognak az író- és számológépek, nesztelenül siklanak a golyóstollak, és halkan surrognak a ropogós százforintosok.

A kerületi fiók dolgozói valójában két ellenséges kasztra oszlottak. Az arisztokráciát a kis kuckók lakói: az ügyfélforgalom munkatársai — a hivatalból egész nap tárgyaló-fecsegő tisztviselők — jelentették, míg az író- és gépasztalokkal telezsúfolt akváriumban — más néven: lepratelepen — szorongó adminisztrátorok az alig-alig érinthető páriák csoportjába tartoztak.

Így volt ez ősidőktől fogva egészen addig a napig, amíg új helyettes jelent meg a fiókban. A magasabb helyen jóváhagyott létszámkeretben eredetileg egyáltalán nem szerepelt helyettesi beosztás, de amikor egy megállapíthatatlan eredetű pénztárhiány miatt egy másik kerületben leváltották beosz-

tásából Róbert Károlyné fiókvezetőt, kénytelenek voltak ilyen funkciót kreálni, elvégre mégsem lehet valakit csak úgy az utcára tenni.

Róbert Károlyné — aki büszkén vallotta magát egy történelmi név viselőjének — sohasem adta fel a reményt, hogy hamarosan ismét teljhatalmú fiókvezetőként ítélhet kölcsönök és emberek fölött.

S mivel botor nézete szerint ehhez a legrövidebb út közvetlen főnökének, Karácsonyi Szilveszter fiókvezetőnek a testén keresztül vezetett, csak ott nem fúrta a felettesét, ahol már ő sem tudta.

Annyi azonban bizonyos, hogy ettől fogva a frontok összekeveredtek.

Karácsonyi klikkjét elsősorban a „Martin Luther King" szocialista brigád tagjaiból — az ügyfélforgalmi patríciusokból —, toborozta, de azért egy-két adminisztrátor plebejust is a maga oldalára állított azzal, hogy megcsillogtatta előttük a felsőbb osztályba lépés reményét. Róbertné ugyanakkor a „Galina Ulanova"-brigádhoz tartozó gépkönyvelőket és gépírólányokat hívta harcba láncaik sutbadobásáért.

Mindamellett ama időpontban, amikor Aranka első ízben kereste fel a fiókot nem hitelezői, hanem hitelezendői minőségében, Karácsonyi Szilveszter még döntő erőfölényben volt helyettesével szemben. Először is, a párnázott ajtajú főnöki szobában eleve birtokon belül érezte magát, s ezzel máris biztosabb pozíciókból hadakozott, mint az ellenklikk vezére. Másodszor, neki a kuckólakók között is voltak hívei. Közismerten nem irtózott az egyszerű páriák érintésétől; így például egy véletlen folytán több szemtanúja is akadt annak, amint egy este, zárás után, szobájában ugyancsak érintgette Pápai Terézkét, az ártatlan szemű gépírólányt. Végül, de nem utolsósorban a főnök rendelkezett egy olyan tulajdonsággal, mely vezető tisztségek elnyeréséhez talán nem elengedhetetlen, de megtartásukhoz annál inkább: gógyis ember volt.

Mivel szokásomhoz híven most is előre lekádereztem az embereimet, rögtön láttam, hogy itt Karácsonyi Szilveszter gógyiját kell célba vennem. Égi sugallat útján tudomására hoztam, hogy a folyosón üldögélő ügyfél Garbóca Aranka, a miniszterhelyettes unokahúga.

Ettől vártam a csodát.

A fiókvezető úgy ugrott elő párnás ajtaja mögül, mint akit szputnyikfelbocsátó állványról lőttek ki, és hódolatteljes körüludvarlás közepette vezette be szobájába az építkezni szándékozó mérnöknőt. Jóformán végig sem hallgatta, valósággal kikapta kezéből a hitel-esedezésügyi űrlapot, és megígérte, hogy még a záros határidőnél is előbb kapja meg a választ, amely magától értetődően pozitív lesz. (Egyébként meg kell jegyeznem, hogy a hiteligény törvényes volt, és minden protekció nélkül is kijárt a pénz a leánynak.)

Ez azonban még csak a kisebbik csoda volt. A nagyobbik akkor következett be, amikor Karácsonyi — miután a forgóajtóig kísérte a könnyekig meghatott Arankát — azon nyomban kis is adta az ügydarabot azzal, hogy haladéktalanul járassák meg vele a szükséges utakat.

Ám szentember tervez, isten végez; a következő napon — mint ezt a fiók faliújságja is hírül adta — Karácsonyi Szilveszter megkezdte rendes, évi szabadságát.

Az Anjou-király hitveséről elnevezett fiókvezető-helyettes első ténykedése az volt, hogy kiragadta a távol levő főnök nyilvánvaló protezséjének kérelmét az ügykezelés fogaskerei közül, és a szakmában utolérhetetlen gyorsasággal az iktatásoninneni akták szalmafonatú, henger alakú tárába helyezte. Ezt az archívumot másnap reggel a takarításkor kiürítették, és Garbóca

Aranka családi házának második fele egy Kuka-rendszerű gépkocsiban elindult utolsó útjára.

Mindazonáltal nem ez volt a legnagyobb horderejű ügy, amelyet Karácsonyi Szilveszter könnyelműen helyettesére hagyományozott. Közeledvén az esztendő utolsó negyede, Róbert Károlynéra maradt az évi fejlesztési keret kimerítése is.

Karácsonyinak régi vágya volt, hogy kibrusztolja a szomszédos illatszerüzlet felszámolását és helyiségének a takarékpénztári fiókhoz való csatolását. Róbertné tudott e tervről, de nem gyanította, hogy a bővítés eredményeképpen a főnök — helyettesét lecsitítandó — éppen az ő számára kíván párnás ajtajú szobát berendezni a toalettpapír-raktár helyén.

A nagyasszony kiókumlálta, hogy elébe vág a fiókvezér területhódító terveinek, és közölte a felsőbb hálózatfejlesztési szervekkel, hogy minden úgy van jól, ahogyan van, és semmire sincs szükségük. Naiv női ésszel még azt is hitte, hogy szerénységéért megdicsérik.

A költségkerettel azonban nem lehet tréfálni. A nemleges felterjesztés láttán az illetékes fejlesztési előadó szabályos dührohamot kapott. Ő ugyanis már előzetesen százezer forintot tervezett be a fiók megelőző tervszerű beruházására. Ha ezt az összeget nem használják fel, irgalmatlanul leemelik a számlájukról.

De amikor a düh a jó embert megrohanta, már ismét Karácsonyi Szilveszter felügyelt a kerület lakosságának hitelügyleteire, és őrá zúdultak a felháborodott előadó nem éppen cukorba burkolt átkai. A helyzet azonnali operatív döntést kívánt; az illatszeresek kiebrudalásának határideje lejárt, az év vége viszont vészesen közeledett. A hálózat buzgó fejlesztője már csak egy kiutat látott: a százezer forintból sürgősen felújítják a fiók bútorait. Igaz, hogy az előző évi keretből is éppen a berendezést cserélték ki, de — vélte az előadó — még mindig kisebb baj, ha a csőbútort a legeslegújabb és legeslegcsövesebb székekkel, asztalokkal váltják fel, mintha elveszne a pénz.

S mert az ilyesmivel sietni kell, amíg tart a keretből, a takarékpénztár előtt már másnap reggel megjelent egy teherautó, s négy markos legény mindjárt hozzá is látott, hogy a magukkal hozott bútortömeget begyömöszölje a fiókba.

Karácsonyinak alapos gondot okozott, hogy az amortizálódott berendezés kihordását az új fotelek és íróasztalok elhelyezésével összehangolja, miközben még a munka folyamatosságára is ügyelnie kellett. Nem hiába, hogy nyakig ült a pechszériában, a lázas hurcolkodás közepette betoppant hozzá Garbóca Aranka, abban a hitben, hogy mindjárt leszámolják a kezéhez a családi ház immár esedékessé vált kölcsön összegét.

A rövid nyomozás során csalhatatlanul kitűnt, hogy a Garbóca-féle akta semmiképpen sem érkezhetett vissza oda, ahonnan el sem küldték. Karácsonyi legszívesebben a fejét verte volna a páncélszekrénybe, hogy ilyen ostobán lépre ment Róbertnénak, aki őt az unokahúgnak, sőt, talán magának a miniszterhelyettesnek a szemében kompromittálta. Sűrű bocsánatkérések közepette kiállíttatott Arankával egy új űrlapot, és szent esküvéssel fogadta, hogy azt most rögtön, személyesen és késedelem nélkül keresztülhajtja az egész gépezeten. Első lépésként berobbant az akváriumba, és saját kezűleg vett ki Pápai Teréz írógépéből egy hat másolatban készülő kimutatást, azzal, hogy tíz percen belül legyenek az asztalán a Garbóca-féle beadvány csatolványai.

Terézke a legjobb igyekezettel látott munkához, de őt is elsodorta az általános anyagmozgatás vihara. Először az írógépe alól húzták ki a kis-

asztalt — ekkor egy redősszekrényre tette a masinát, úgy dolgozott tovább —, majd tenyérnyi popsija alól ragadták ki durva kezek a széket. Terézke ezután már állva zongorázott az öreg Royalon.

Csoda-e hát, ha a vén fiókot fenekestül felforgató hurrikán közepette az akvárium üdvöskéje egy apró melléütést vétett a szövegben, és így a „meghitelezés tárgya" című rovatba ez került: csalási ház? Én aztán igazán tudom, hogy ez nem csoda, de Róbert Károlyné — aki véletlenül felfigyelt a hibára — az isten ujját látta benne. Azonnal feljegyzést küldött magának az unokanagybácsinak (mert természetesen már ő is értesült a rokonságról), hogy aszongya, így gyanúsítgat büntetlen előéletű miniszterhelyetteseket Karácsonyi Szilveszter fiókvezető a szeretője bevonásával.

A következő napokban csengő kacajok csilingeltek az ügyfélforgalom áttetsző kalickáiban. A vihogás természetesen Róbert Károlyné naivitásának szólt. Mert ugyan ki gondolhatja komolyan, hogy a feljegyzés egyáltalán eljut a címzettig, vagy ha mégis, akkor, hogy a magas állású férfiú ilyen piszlicsári — és számára kellemetlen — ügybe ártja magát? !

Ám a feddhetetlen gondolkodású miniszterhelyettes a torkukra forrasztotta a kacajt. Bizottságot küldött ki, hogy vizsgálják felül az ügyet, és egyáltalán tisztázzák, hogy miféle bűnös üzelmek folynak a kerületi fiókban.

A vizsgálati jegyzőkönyv áttanulmányozása után a soha részre nem hajló unokanagybácsi drákói intézkedéseket rendelt el: 1. meg kell tagadni a hitel folyósítását Garbóca Aranka kedvezményezettől; 2. a fiókban fel kell számolni a kartársiatlan kapcsolatokat.

Ez utóbbi pont szigorú és következetes végrehajtása érdekében Pápai Terézt azonnali hatállyal áthelyezték az ürömi kirendeltségre.

A szomorú vég tehát nem maradt el. Én sem kaptam meg a beígért pénzt. Igaz viszont, hogy a következő tíz-tizenöt év alatt Garbóca Aranka minden bizonnyal a maga erejéből is összegyűjti az építéshez szükséges összeg hiányzó részét, és álma valóra válik. Már tudniillik a ház. Félő ugyanis, hogy előrehaladott szűzi korára való tekintettel a megjelölt időpontban már aligha akad olyan legény, aki a kalyibát családi házzá avassa. Akkor pedig a hoppon maradt unokahúgnak nem marad más hátra, mint hogy jól nevelt vénkisasszonyhoz méltóan látogassa a templomokat, és két kézzel szórja nyugdíja morzsáit Páduai Szent Antal perselyébe.

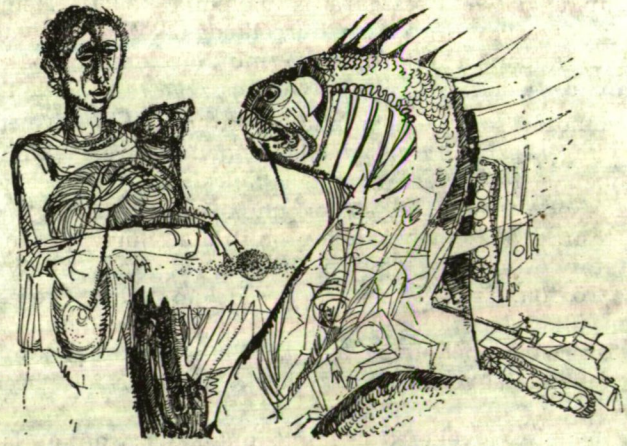

LIEBER ÉVA RAJZA